

MINIMALISM & LONELINESS. ROMULUS BUCUR'S POETRY**Emanuela Ilie****Assoc. Prof., PhD, „Al. I. Cuza” University of Iași**

Abstract: Our study analyses the core of Romulus Bucur's poetry, taking into account the various significations of the most important identity themes (from the loneliness to the perception of the domestic or the daily philosophy), used to provide in the same time an inter-textual dialogue with the congeners and a personal response to the postmodern literary provocations.

Keywords: Romulus Bucur, poetry, loneliness, minimalism, otherness

Motto:

„Dar din adâncul casei intime se apropia un felinar: un felinar care fulgera și din când în când anula trunchiurile copacilor, un felinar de hârtie care avea forma unei tamburine de culoarea lunii. Îl purta un om înalt. Nu i-am văzut chipul, căci mă orbea lumina. A deschis poarta și mi-a vorbit, fără grabă, în limba mea.

– Văd că piosul Hsi P'êng se străduiește să-mi corecteze singurătatea. Dumneavoastră, fără îndoială, doriți să vedeți grădina?

Am recunoscut numele unui consul de-al nostru și am repetat deconcertat:

Grădina?

Grădina potecilor ce se bifurcă.

Ceva s-a clătinat în amintirea mea și-am pronunțat cu o siguranță neînțeleasă:

Grădina strămoșului meu Ts'ui Pên.

Strămoșul dumneavoastră? Ilustrul dumneavoastră strămoș? Pofțiți.”

(Jorge Luís Borges, *Grădina potecilor ce se bifurcă*, trad. Darie Novăceanu)

Întreg, miezul atașant al poeziei lui Romulus Bucur stă într-un text memorabil, cu titlu evident borgesian și amplitudine curat optzecistă (cel puțin în aparență). „În zori am intrat la arest/ (era duminică și peste noapte/ fusesem caporal de schimb)/ frunzașul nencescu/ mă aștepta la post cu nervii/ în pioaneze culcat pe șubă/ îmi bag piciorul nici în permisie/ nu-mi dă drumu' deși mi-a promis/ și nu pleca poate fac vreo prostie/ am arma încărcată/ atunci se ivi/ de undeva ofițerul de serviciu/ la care nencescu sări în picioare/ își puse pe umeri șuba/ ca pe o tohoarcă și raportă/ că la postul lui nu s-a întâmplat/ nimic deosebit)// nu înțeleg ce caută/ în toată povestea asta/ cimpoieșul din cocorăști// altfel totul e clar/ și ceainicul luat acum/ o clipă de pe foc/ pe care-l țin în mână/ nu-l trântesc nu-l arunc/ și mândria mea rănită/ ideile de a mă face/ cioban sau călugăr/ sau măcar să las dracului tot să/ zac într-un ungher/ (ești soț și tată ai/ responsabilități datorii față de societate)// dar nu s-a întâmplat/ nimic deosebit/ scriu scriu scriu scriu/ pe hârtie de culoarea/ consistența/ gustul/ cenușii” (*Grădina potecilor ce se bifurcă*). Sunt deja recognoscibile, în această piesă antologică din volumul *Literatură, viață* (1989), nu numai trăsăturile așa-zicând generaționiste cunoscute – biografismul, desolemnizarea și oralitatea discursului, valorificarea prozaismului, receptivitatea față de livresc, apetența pentru ironie șcl. – ci și accentele particulare, care imprimau un anume sens minimalismului introdus odată cu *Greutatea cernelii pe hârtie* (1984), cum bine observa AL.

Cistelean: „Dacă patentul acestuia aparține cuiva anume, atunci lui Romulus Bucur îi aparține; cu tot cu nuanțele lui mizerabiliste, ce-i drept, nu excesiv dezvoltate la Romulus Bucur, dar deja etalate (atât cât să-și păstreze eficiența șocului și să nu devină o programă retorică). [...] Dar nu e Romulus Bucur bardul desăvârșit al platitudinii și cântărețul – blazat de atâta rafinament și rafinat de atâta blazare – , absolut al derizoriilor. Și nici poezia lui una fără nostalgia inefabilelor abia denunțate și date afară. Din contră, cinismul acesta aparent imperturbabil cultivă clandestin nostalgiile moderne (a intensității, a profunzimii, a iradianței) și în cultura lui sunt puse intenții contrare, de tandrețe și delicatețe; subversiv la retorică, poetul nu e tot atât de subversiv la substanță și poemele lui merg pe două cărări împletite (dar marcate distinct), ducând totodată la prozaismul fără iluzii și la sugestivitatea cu melancolie; notația alunecă ea ce alunecă pe suprafața cotidianului, dar levitează brusc în metaforă (și încă în metafora cu tupeu expresionist) iar planurile viziunii și consemnării se întretaie” (*De la lehamite la galanterie*, postfața la antologia *Poeme alese (1975-2005)*, Editura Aula, Brașov, 2008). Această întretăiere de cărări și de planuri ține, într-adevăr, de domeniul evidenței în lirica poetului brașovean de adopție, egal împărțită între prozaismul sec al notației cotidiene și nostalgia aburită a revelațiilor onto-poetice. Greu de spus dacă Romulus Bucur intenționează astfel, precum Ts’ui Pên, arhitectul-scriitor din *Grădina* borgesiană, să creeze iluzia unor „diverse viitoruri, diverse timpuri, care se înmulțesc, de asemenea se și bifurcă”, asemeni unui labirint scriptural. Cu siguranță, însă, ceea ce dă cu adevărat greutate cernelii pe hârtie – luminând în același timp precum „un felinar de hârtie” aceste *poteci ce se bifurcă*, într-adevăr, mai mereu în cele mai bune texte ale poetului – este tocmai ceea ce, în termenii argentinianului, s-ar putea numi chiar străduința de a-și *corecta singurătatea*. Latentă ori manifestă, această străduință irigă practic întregul sol al noii *Grădini* ... patentate, cu ironia discret-rafinată care îi e caracteristică, de Romulus Bucur, justificându-i în același timp configurația și sensurile.

Ce-i drept, nu puține dintre poezii cresc în jurul unor (aparent) simple exerciții de limbaj, stimulate de dorința de a înregistra, prin intermediul privirii, fapte și elemente de recuzită cotidiană, chiar prea cotidiană. Vorbim despre o privire concentrată, de o rară acuitate, al cărei unghi doar în aparență se îngustează vizibil, odată cu substituirea voită a planului exterior cu cel interior. Căci, deși e mai mult decât capabil să le capteze contururile dintr-o simplă alunecare a penitei pe hârtie, poetul nu pare a prefera spațiile deschise, care îi potentează răul atent înăbușit, ca în acest peisaj urban întunecat expresionist, minat de presentimentul morții și transformat într-o excrescență similiorganică: „Acest spațiu cu parcuri, bănci/ și ore învrăjbite,/ cu ploaia lui de întuneric/ murind încet./ Trecători întârziți/ înfloreau și se scuturau/ în aerul greu,// Hai acasă cerul e o piele udă/ de care mărunții șobolani trag/ să acopere lumea” (*automobilul negru*) Reverberațiile unei astfel de imagini transformă, inevitabil, orice prezență într-o absență populată cel mult cu resturi de amintire: „dă-mi mâna/ nu spune nimic// suntem singurele/ ființe vii/ din orașul acesta/ care nici el nu există//// ține minte imaginea/ cu ea vei rămâne/ și frunzele uscate// mici animale populând absența” (***) Conștiința inutilității, a minusului existențial, gustul de cenușă al factualului proiectat pe un ecran zgâriat de cerneluri expresioniste sunt resimțite chiar și atunci când desfășurarea de versuri are un pretext cultural evident sau o miză scripturală voalată: „am fost la iași « o nouă generație de poeți »/ prezentată de laurențiu ulici/ la cluj unde am cunoscut-o pe oana/ mirosul de mici și zăngănitul halbelor de bere/ urcă până la mine de la terasa/ alăturată mă duc să-mi continuu/ reveriile în parc sub o salcie/ lângă o cascadă artificială citind/ montale contemplând apusul soarelui/ alți vilegiaturiști care mănâncă/ semințe joacă/ cărți dezleagă/ cuvinte încrucișate mă obsedează/ o sintagmă dintr-un poem (propriu!) « greutatea cernelii pe hârtie » fără/ să fiu în stare să-mi aduc/ aminte restul poate/ e cazul să/ găsesc o nouă imagine fericită/ care să rămână/ - ea singură - // după ce a transformat/ faptele în cenușă” (*anul 1978*)

Da, în mod decis, poetul Romulus Bucur se întoarce de partea lucrurilor din imediata sa vecinătate, acolo unde mai are speranța (uneori și certitudinea) unui soi de confort interior pe care și poezia – în cazul său *mobilată* minimalist, dar eficient – îl poate reproduce sau măcar simula, printr-o gamă întregă de procedee (trecute în revistă, spre exemplu, de Ion Bogdan Lefter, într-un studiu consistent din *Flashback 1985. Începutul „noii poezii”*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, pp. 171-179). Iar configurația interiorului domestic are, încă de la început, un rol esențial în mișcarea de recul a orășeanului ce-și repliază mai mereu forțele – inclusiv pe cele scripturale! – în propria cameră, fie ea și una de bloc (inițial) comunist supus intemperiilor de tot felul. Iar acolo, știe să valorizeze și implicit să recupereze estetic ceea ce în discursul etnografiei urbane de azi este interpretat drept *locuirea ca experiență socială*. Nu e vorba, aici, de felul în care textul trimite, direct ori aluziv, la viețuirea într-o micro-colectivitate citadină în fond tarată, inclusiv de un prost gust țipător (e suficient să amintesc că pereții prea subțiri ai încăperii descrise în poeziile lui Romulus Bucur vibrează câteodată de ritmuri cu totul străine sensibilității poetice, precum... „pe mine mă cheamă sorel/ sunt ciumec și am capul chel”). Ci de modul în care discursul cotidianului se raportează, decis, la o locuire, inclusiv în sens poetic, ce presupune domesticirea și dialogul atașant, inevitabil familiar, cu obiectele și celelalte forme de alteritate percepută drept casnică și investită, la el cel puțin, cu funcția de corector al unei singurătăți în fond radicale. O funcție în care, în ciuda aparențelor (și a mutațiilor inerente de formă – v., spre exemplu, schimbarea cernelii pe hârtie cu tastatura pe care e selectat... *cântecele de cibernet*), scriitorul nostru se încăpățânează mereu să creadă.

Chiar și atunci când privirea pare a aluneca, fără finalitate precisă, peste obiecte de recuzită familială fără însemnătate macro-, ea se așteaptă ca acestea să îi ofere confortul unei reflecții de vector identitar urmate, imediat, de o mișcare cu detentă ludică, menită a reface echilibrul liric: „pe perete/ poza bunicului/ cu mustăți și uniformă/ de cătană/ chezarocrăiască// (brusc realizez că lumea/ ar continua să existe și fără mine)// în acel moment/ se deschide ușa/ și intri/ începând să deșerți/ un buzunar de castane:// una mie/ una ție...” (*un buzunar de castane*). Același confort este asigurat de reconstituirea unor scene de familie recuperate anamnetic și transformate, pe nesimțite, fie în catalizator de program poetic, fie în *memento mori*. Din prima categorie, memorabilă e, spre exemplu, o (deloc) banală *salată de fructe* aproape pârguite poetic, tăiate migălos în *Literatură, viață* (1989): „nici nu-i ceva nou pe timpuri/ era chiar și un cântec/ dar acum vreau să vorbesc/ despre ananas portocale/ banane mere pere piersici/ cireșe vișine căpșune/ - eventual sub formă de compot - / strânse cu grijă peste an/ și despre cum ne adunăm/ toată familia în jurul mesei/ în noaptea de anul nou/ ca un melc în cochilie/ ne luăm de mâini și/ renunțăm la metafizică/ și la simboluri/ și ne bucurăm/ că trăim”. Din a doua serie, aș cita spre ilustrare un poem de la celălalt braț al eșichierului liric, și anume *să speli vasele*, din *arta războiului* (2015): „să speli vasele la șase dimineața/ nu e cel mai plăcut lucru din lume dar/ ai citit undeva că e un bun exercițiu meditativ/ o cale spre autodisciplină chiar/ așa că te gândești la/ ascultări/ la un film sovietic văzut pe timpuri/ în care un brav ostaș al armatei roșii/ bate coclaurii caucazului în căutarea/ unui maestru de sambo/ și când îl găsește acesta/ îl trimite pe malul râului cu un ceainic/ nespălat probabil de decenii/ spunându-i să se întorcă/ pentru a-și începe ucenicia/ doar după ce l-a făcut lună//...// să speli vasele e oricum mai bine/ decât să faci ordine prin cameră/ nu riști să dai de vreo fotografie/ cu tine și frate-tu/ când erați copii/ și să realizezi că de fapt/ el a murit acum trei săptămâni”. Dar și o lucid-amară variațiune pe *o temă dată*, strecurată între *O serie de personaje secundare* (2010), în care se recunoaște riscul artificializării acestui procedeu: „să ne imaginăm o masă/ poate și două scaune/ pe ea o ceașcă de cafea/ (detaliile le lăsăm în suspensie)/ poate fi și ceai plus variațiunile posibile/ dacă suntem orientalizați/ un abur ce se ridică ușor/ să construim mai departe cadrul/ o încăpere – poate fi o cameră/ un bar sau altceva/ o terasă ori un alt loc public/ unde ai iluzia intimității/ să privim totul/ ca prin flacăra

tremurătoare/ a unei lumânări// să ne gândim că nu contează timpul/ ci doar cuvintele ce-
ngheață această clipă”.

Atunci când e vădit îndrăgostită, privirea poetică sesizează brusc potențialul senzual al acestor elemente de recuzită, aprinzându-le în culori la limita incandescenței. Eșarfa roșie transformă astfel o altminteri anostă *secvență de toamnă* într-un prilej de bucurie senzorială deloc trucată: „treci pe strada pustie/ cu o eșarfă roșie/ desfășurându-ți-se/ din jurul umerilor/ ca o melodie// (zidurile mai păstrează dogoarea soarelui)// acasă curățenie/ în bibliotecă – ghinde/ frunze cochilii castane/ de parcă odată cu toamna/ ar începe un nou an// și eșarfa ți se înfășoară necruțătoare/ în jurul mâinilor și picioarelor/ te leagă la ochi/ și îți astupă gura// « *How about you, Foxy Lady?* »”. La fel de senzual se poate aprinde brusc „camera unei fete -/ o trotinetă/ într-un colț/ o masă plină de cărți/ (o strângeam în brațe – aerul/ de sticlă topită/ al discotecii/ « Ești o pisică egipteană »/ – o fi existând așa ceva? -)/ o aripă de praf/ singurul lucru rămas nemâncat/ de pisici” (***) . Și la fel de cert poate căpăta o nouă semnificație poetică *lauda clipei de acum*, inclusă în *Literatură, viață* (1989) și ușor de citit, identic, ca un altfel de elogiu al senzorialului – aburit livresc și, în consecință, erotizat: „aburi ce se ridică din ceașca de ceai/ contururile trupului ei/ sunetele chitarei urcând în spirală de pe disc/ linii de hârtie începând să capete sens.” Ca să nu mai vorbim despre întregul ciclu *Body trip*, din *O serie de personaje secundare* (2010), unde poetul nostru ilustrează perfect o afirmație a lui Lévinas: „relația cu nuditatea este veritabila experiență [...] a alterității celuiilalt”. Pare de la sine înțeles, prin urmare, că „Minimalismul lui Romulus Bucur, despre care s-a vorbit cu atâta insistență, se dovedește astfel (și) unul senzorial; pierzând în intensitate, senzația se încarcă însă de inefabil, iar senzorii dobândesc capacitatea de a disocia nuanțele cele mai subtile, astfel că poetul apare adesea (mai ales în poemele sale de dragoste) în ipostaza unui degustător de senzații plin de rafinament, operând cu texturi de imagini de o mare finețe, care se nasc din conlucrarea tuturor simțurilor” (Octavian Soviany, *Cinci decenii de experimentalism. Compendiu de poezie românească actuală*, I, Casa de Pariuri Literare, București, 2011, p. 210)

Catifelele stilistice în care se îmbracă aceste finețuri pigmentate cu senzoriale trecute, nu o dată, prin filtrul cultural – a se vedea, din această perspectivă, indimenticabilele *cântecel(e)* – nu pot ascunde însă totdeauna mănua războinicului, încordată pe lancea poieticului cu atenția concentrată a unui maestru. Există, nu-i vorbă, și poeme întregi în care poetica este expusă ritos, deși specular, „precum reprezentăția unor bucătari asiatici la Paris sau Berlin, care arată consumatorilor amuzați cum se prepară bucatele” (cf. Gh. Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I, Editura Revistei „Convorbiri literare”, Iași, 2000, p. 152). Iată, bunăoară, des citatul *фина lui murphy*, în plasmazonul căruia putem descoperi, bine camuflată, și nelipsita gingășie senzorială, atribuită și de această dată unei pseudoeroine de extracție livrescă: „*errata* : în loc de « fiica lui mcmurphy »/ se va citi « fina lui murphy »/ greșeala s-a produs din vina autorului/ (care în ultimul moment și-a amintit/ că ficțiunea nu trebuie lăsată să dea/ peste marginile statutului ei/ de ficțiune/ prima filă un proprietar de cârciumă/ care în ultima zi a războiului/ bea de bucurie cu toți vagabonzii contractează/ un tifos exantematic necruțător/ (acesta e bunicul ei)/ a doua filă și-a cumpărat/ o pereche de pantofi ce nu/ trebuie purtați pe vreme umedă/ așa că de câte ori îi încălța/ începea să plouă/ se poate continua cu nenumărate/ alte asemenea exemple dar/ ea nu mai ascultă și-a scos/ pantofii s-a așezat pe marginea/ trotuarului și cântă încetșor:/ « să dusă un om sărac/ la domnul poticari...»”. În general, însă, în volumele din urmă (și în special în *Arta războiului* din 2015), motorul senzorial al micilor istorii domestice (re)semantizate de Romulus Bucur toarce abia simțit, poetul părănd adesea a prefera camuflajul unui războinic sătul de marile bătălii (firește, culturale), retras într-o singurătate ușor paradoxal și orgolioasă, și deloc zgomotoasă, ca să-l parafrzez pe Hrabal. Chiar și în lipsa unor nuanțări etimologice sau a unei lecturi în cheie intertextuală, cea de-a treisprezecea, penultima secvență din ciclul intitulat chiar *Arta*

războiului legitimează suplimentar – dacă mai era nevoie – neschimbată fugă de singurătate a scriitorului: „te plimbi pe străzile oricărui loc din imperiu/ vorbești cu oamenii limba imperiului mai toți/ o înțeleg deși unii nu vor s-o vorbească pe alții/ nu-i înțelegi tu deși o vorbesc// e liniște și pace în imperiu nu mai există/ învingători și-nvinși senatorii își/ văd de politica lor neguțătorii/ de negoț iar plebea de distracții cu dignitas totuși/ se zice că barbarii de dincolo de Rhenus/ sau undeva în Africa ar pregăti ceva/ pe drumuri briganzi nu mai sunt pretorienii/ își văd și ei de treaba lor/ amicul Dexter & amicul Sinister/ se ceartă despre toate astea cu o cupă de vin/ pe masă între ei apoi o iau pe Mentula/ de mână și dispar tustrei/ *totu-i vis și armonie. noapte bună!*”.

Cu vreo două decenii în urmă, Marin Mincu putea nota că, la Romulus Bucur, „Azvârlit într-o singurătate țiuitoare, subiectul se introspectează stereotip într-un spațiu familiar, întonând *sotto voce* (...) « un pui de cânticel» ce se confundă cu firul inaudibil al discursului slăbit, cadențat interior, fără acea vitalitate a optzeciștilor« teroriști» și « huliganici» (...) « Cântecelul» ar deveni astfel un mod de exorcizare a oricăror angoase. Poietica diminutivală, cuprinsă în sintagma ce dă titlul ultimului său volum, răspunde chiar *praxis*-ului postmodernității; se poate deduce ușor că modernității i-ar corespunde vigoarea « cântecului ».” (Marin Mincu, *Poezia română actuală*, III, Editura Pontica, Constanța, 1999, pp. 1464-1465) Fără doar și poate, arcul poetic al centurionului Romulus Bucur – un specialist imbatabil în *Arta războiului* cultural (dar și, să nu uit, în artele marțiale!) – este, în ultimul timp, cu mult mai întins decât ar fi crezut orice autoritate critică de la vremea debutului. El poate acum acoperi de la simplul exercițiu de observație, convertit, pe nesimțite, în artă poetică – așa cum se întâmplă în *** (*o farfurie cu brânză și roșii*) – la confesiunea turnată pe tiparul elegiac (*Umbra lui Bodi. La facultate*). Însă încordarea maximă este atinsă în cele câteva piese absolut splendide încorporate în *Arta războiului*, acolo unde, dincolo de un subtil *recapitulatio* – tematic, atitudinal & stilistic – se ghicește, statornică, o încredere neostoită în poezie: „întotdeauna mai există pământ/ de cucerit/ barbari de supus/ glorie de câștigat eroism/ de dovedit// mergem înainte dincolo de munți/ dincolo de păduri// alege-ți cu grijă cuvintele ultimele săgeți pe care le-ai împlântat în fața ta în pământ/ în așteptarea asaltului final/ în cap îți răsună versurile/ unui cântec de marș al barbarilor/ din cohorta ta/ OVER THE HILLS AND FAR AWAY”. Indiferent dacă sunt curat sau blurat postmoderne (a se citi și: blazate, dezabuzate șcl.), versurile scrise de Romulus Bucur cresc dintr-o nostalgie modernă încă – și din fericire – nevindecată: aceea a certitudinii că poezia este una dintre puținele forme de expresie a ființei care îi mai dau șansa de a-și *corecta singurătatea*.

BIBLIOGRAPHY

Ciotloș, Cosmin, *Un eveniment low profile*, în „România literară”, nr. 28/ 2015, disponibil pe http://www.romlit.ro/un_eventiment_low_profile.

Cistelecan, Al., *De la lehamite la galanterie*, postfața la antologia *Poeme alese (1975-2005)*, Editura Aula, Brașov, 2008.

Grigurcu, Gheorghe, *Starea poemelor*, în *Poezie română contemporană*, vol. I, Editura Revistei „Convorbiri literare”, Iași, 2000.

Lefter, Ion Bogdan, *Flashback 1985. Începutul „noii poezii”*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.

Mincu, Marin, *Poezia română actuală*, vol III, Editura Pontica, Constanța, 1999.

Pop, Ion, *Viață și texte*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

Soviany, Octavian, *Cinci decenii de experimentalism. Compendiu de poezie românească actuală*, I, Casa de Pariuri Literare, București, 2011

Stănescu, Bogdan-Alexandru, *Immuri întoarcerilor neglorioase*, în „Observator cultural”, nr. 25 (786)/ 21.08.2015.